

Прес-реліз

Впровадження екосистемного підходу має стати пріоритетом для країн Східного партнерства

Київ, 04 жовтня 2019 року

Активний розвиток гідроенергетики в країнах Східного партнерства несе істотні ризики невідворотних змін в екосистемах. Існуючі практики оцінки впливу гідроенергетичних проєктів на довкілля не дозволяють отримати об'єктивні результати. Без належного врахування наслідків для довкілля, будівництво нових ГЕС лише поглибить і без того критичний стан зарегульованих річок і дотичних екосистем. Рішенням проблеми можливе за умови імплементації екосистемного підходу в процедури стратегічної екологічної оцінки і оцінки впливу на довкілля.

На конференції «Екосистемний підхід до гідроенергетики: перспективи імплементації у країнах Східного партнерства», що відбулася 04 жовтня 2019 р. у Києві, представники 4-х країн Східного партнерства – Азербайджану, Вірменії, Молдови та України, – а також Європейського Союзу, проаналізували стан та перспективи впровадження екосистемного підходу в практику оцінки гідроенергетичних планів, програм та проєктів. Особливу увагу було приділено проблемі ідентифікації та економічної оцінки екосистемних послуг річок, їх врахування для транскордонних басейнів, як запоруки успішної транскордонної співпраці. Також було презентовано тематичну брошуру присвячену екосистемному підходу в гідроенергетиці, підготовлену за підтримки Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. Окрім представників громадянського суспільства в Конференції взяли участь провідні українські експерти в сфері водної політики, науковці, представники великої та малої гідроенергетики.

У вітальному слові експерт Команди підтримки реформ при Мінприроди **Володимир Білоконь** наголосив на пріоритетності питань пов'язаних з управлінням водних ресурсів в сучасній екологічній політиці та відзначив відсутність прогресу у впровадженні екосистемного підходу в Україні з 2010 р.

Екосистемний підхід впроваджений Конвенцією про біорізноманіття (1992), його застосування спрямоване на досягнення балансу між трьома цілями: збереження біорізноманіття, його сталого використання і справедливого розподілу вигод від використання природних ресурсів. **Руслан Гаврилюк**, голова Національного екологічного центру України: *«Екосистемний підхід, на відміну від класичного, має суттєві переваги для збереження довкілля. При оцінюванні впливів гідроенергетичних об'єктів на довкілля він дозволяє оцінювати не лише впливи на окремі види живих організмів чи території, але й впливи на їх угруповання, встановлювати взаємозв'язки в екосистемах і, відповідно оцінювати, не лише прямі, але й опосередковані впливи, наслідки яких можуть виявитися більш значимими для водних, прибережних та водно-болотних екосистем. Країни Східного партнерства – Вірменія, Азербайджан, Молдова і Україна є сторонами Конвенції про біорізноманіття, проте застосування екосистемного підходу залишається епізодичним. Відсутня необхідна нормативно-правова база та методичне забезпечення. Не використовуються європейський досвід картування екосистем та оцінки їх послуг (MAES)».*

Запрошений експерт із Словаччини **Іван Матушек** поділився негативним національним досвідом розвитку гідроенергетики. Забудова каскадом ГЕС за комуністичного режиму найбільшої в країні річки Ваг, призвело до її фактичного знищення. Проте і на даний час в країні виношуються плани побудови чисельних ГЕС тепер вже на другій за протяжністю річці країни – Грон. Застосування екосистемного підходу в країні не є обов'язковим, а об'єктивна оцінка впливу будівництва ГЕС на довкілля унеможливлена враховуючи замовлення та фінансування такої оцінки забудовником. **Іван Матушек**: *«Для об'єктивної оцінки впливу проектів будівництва ГЕС на довкілля необхідно виключити фінансову залежність авторів оцінки від ініціаторів проекту. Це можна забезпечити шляхом фінансування такої оцінки за посередництвом держави – коли інвестор оплачує проведення оцінки на користь держави, а держава через вповноважений орган визначає незалежних виконавців оцінки впливу на довкілля»*. Також експерт презентував сучасні можливості досліджень гідрологічного циклу окремих територій з використанням лізимитрів, що відкриває нові можливості в управлінні річковими басейнами.

Ілля Тромбіцький, виконавчий директор Міжнародної екологічної асоціації охоронців річки «Есо-Тірас»: *«Успіхи у транскордонному управлінні басейном річки Дністер стали можливі завдяки активній і спільній роботі неурядових організацій України і Молдови. Але наслідки впливу гідроенергетичних об'єктів досі залишаються не усвідомленими управліннями. Вони несуть не лише екологічний, але й економічний характер – внаслідок руйнування екосистем та втрат їх екосистемних послуг. Застосування екосистемного підходу як інструменту оцінки впливу гідроенергетичних об'єктів на довкілля в контексті транскордонної співпраці дозволить підвищити рівень довіри між сторонами басейну, поглибити та посилити співпрацю»*.

Вірменія прийняла зобов'язання імплементувати екосистемний підхід в сфері адаптації до зміни клімату та пом'якшення таких зміни. Громадськими організаціями Вірменії запропоновано застосовувати екосистемний підхід для визначення режимів екологічних попусків на об'єктах гідроенергетики. **Арам Габріелян**, Еколого-культурна НУО «Хазер»: *«В Вірменії завдяки програмі розвитку малої гідроенергетики нараховується 188 малих ГЕС, які виробляють біля 11 % електроенергії республіки. Але в результаті такого сплеску їх будівництва природні річкові екосистеми в Вірменії втрачені. Малим ГЕС гарантовано високий тариф на продаж електроенергії, але жодним чином не передбачено компенсація втрат екосистем. Суб'єкти гідроенергетики мають оплачувати вартість втрачених в результаті їх діяльності екосистемних послуг»*.

Глибокі зміни в екосистемах під впливом гідроенергетики досліджені на прикладі Азербайджану. **Ельчін Султанов**, директор Азербайджанського орнітологічного товариства: *«Бездумне управління водними ресурсами в Азербайджані, зарегулювання таких річок як Кура та Араз призвело до втрат цілої низки цінних водно-болотних угідь в їх заплавах. Як наслідок відбулися кардинальні зміни в орнітологічній обстановці, істотне зменшення популяцій зимуючих видів птахів»*.

Під впливом гідроенергетики сьогодні вже знаходяться річки українських Карпат, проте для регіону протягом останнього десятиліття виношуються плани масового будівництва малих ГЕС. Впровадження процедури оцінки впливу на довкілля за європейськими стандартами дозволила громадськості отримати вільний доступ до матеріалів такої оцінки. Їх аналіз підтвердив відсутність навіть мінімального врахування впливу на екосистеми при проектуванні малих ГЕС. **Оксана Станкевич-Волосянчук**, ГО Екосфера (м. Ужгород): *«Термін «екосистемні послуги» новий для українського законодавства. Однак для адекватної оцінки впливу будь-якої діяльності на довкілля необхідно визначати та оцінювати в грошовому еквіваленті послуги екосистем, які досі вважаються безкоштовними»*.

Експерт Національного екологічного центру України **Галина Проців** наголошує на необхідності збереження екосистем малих річок, які, зокрема, формують екосистему великих річок: *«Основна частина стоку Дністра, до 4/5, формується у верхній частині басейну. І саме тут розташовано*

чимало малих ГЕС на його притоках, проітовхуються плани будівництва нових об'єктів малої гідроенергетики. Необхідно накласти мораторій на таку діяльність, провести стратегічну екологічну оцінку плану розвитку малої гідроенергетики в басейні Дністра з урахуванням екосистемного підходу – із розрахунком втрат екосистемних послуг та порівнянням з тими вигодами, що декларуються девелоперами».

Учасниками конференції готуються пропозиції до урядів їх країн щодо імплементації екосистемного підходу в оцінку гідроенергетичних планів, програм та проектів.

Конференція була проведена Національним екологічним центром України в рамках проекту «Екосистемний підхід до гідроенергетиці: сприяння реалізації європейських вимог до розвитку гідроенергетики в країнах Східного партнерства».

Проект реалізується через схему Регрантінга-2019 Форуму громадянського суспільства Східного партнерства за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках підтримки громадянського суспільства в регіоні. Його зміст є виключною відповідальністю Національного екологічного центру України та партнерів проекту і не обов'язково відображає точку зору Європейського Союзу.

Інформація Національного екологічного центру України